

СУДОУСТРІЙ ТА СУДОВА ПРАКТИКА; ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

Комзюк В.Т.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри державно-правових дисциплін*

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

УДК 342.56:342.95

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2021.1.11>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ СУДОУСТРОЮ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Правове забезпечення системи судустрою України має надзвичайно вагомим значення для її ефективного функціонування і здійснення правосуддя, забезпечення права осіб на справедливий суд, доступність правосуддя, належний захист прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб незалежним і справедливим судом, утвореним законом, адже саме сукупністю правових норм конституційного і адміністративного права регулюються основні організаційні й управлінські питання щодо діяльності судів, органів, які забезпечують функціонування системи судустрою, тому дослідження з цієї проблематики з метою вироблення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання завжди є актуальними і потребують постійної уваги науковців.

Наразі є багато питань у правовому регулюванні судустрою, які потребують наукового дослідження, адже в Україні склалась така ситуація, що суди і судді стали абсолютно незалежними від народу, суспільства, рівень довіри до них наближається до нуля, в Україні назріла системна судова криза, діяльність окремих судів і суддів здійснюється на шкоду державі і суспільству, що загрожує національній безпеці України, а реально вплинути на процеси в системі судустрою народ не може. Хоча незалежність судів і суддів є важливою гарантією їх правового статусу, об'єктивного і справедливого судочинства, але в наших реаліях вона вже зведена до абсолюту, в окремих випадках має ознаки узурпації влади судьями, тут панують кругова порука, ігнорування суспільної думки, а судді подеколи вже і не пам'ятають конституційних положень про те, що єдиним джерелом влади в Україні є народ і ніхто не може узурпувати державну владу.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню питань правового регулювання судустрою

присвячували свої праці багато науковців, і ця тема завжди була в центрі уваги дослідників. Серед тих, хто розглядав питання правового регулювання у сфері судустрою, слід назвати Є.В. Авдеєнка, І.В. Арістову, О.М. Бандурку, В.М. Бевзенка, В.Т. Білоуса, А.Л. Борка, В.О. Глушкова, В.Т. Маляренка, І.Є. Марочкіна, В.В. Молдована, Д.М. Притику, С.М. Тимченка, Н.П. Христинченка, Н.С. Юзікову. Є й інші науковці, які досліджували судову систему України, правове регулювання забезпечення судів, питання реформування судової влади в Україні, правовий статус судів і суддів тощо. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених правовому регулюванню судустрою, багато питань розкрито ще не достатньо, до того ж в Україні продовжується судова реформа, постійно ухвалюються нові нормативні акти, рішення Конституційного Суду України, вносяться зміни в чинні акти, які суттєво впливають на правове регулювання і потребують наукового осмислення з метою вироблення пропозицій щодо його вдосконалення.

Мета і завдання статті – дослідити і розкрити важливі питання функціонування судів як органів судової влади в умовах дії принципу поділу державної влади, правового регулювання порядку утворення і ліквідації судів, незалежності судів і суддів, призначення і звільнення суддів, які, на нашу думку, є надзвичайно важливими для реформування і розвитку відносин у системі судустрою, забезпечення захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи питання правового регулювання у сфері судустрою, необхідно визначитись із важливими для нашого дослідження поняттями правового регулювання і судустрою. Науковцями дається велике різноманіття визначень поняття

«правове регулювання». Це питання достатньо досліджене, тому ми не вважаємо за доцільне додатково на ньому зупинятись. Беручи до уваги думки науковців, можна запропонувати власне визначення поняттю «правове регулювання» у сфері судоустрою, під яким ми розуміємо здійснюваний усією системою правових засобів і форм цілеспрямований, результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини у сфері судоустрою з метою їх упорядкування, розвитку й охорони відповідно до потреб забезпечення ефективності здійснення правосуддя, захисту інтересів суспільства і держави. Нормативною основою правового регулювання у сфері судоустрою є Конституція України, закони України «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон), «Про Вищу раду правосуддя», «Про Вищий антикорупційний суд», «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», «Про забезпечення права на справедливий суд» та інші, Указ Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки», а також укази Президента, якими утворені суди системи судоустрою, та інші нормативні акти. Слід сказати, що наразі функціонує абсолютна більшість судів, які утворені указами Президента, а не законом, як цього вимагає Конституція України і Закон, це є значним недоліком судоустрійного законодавства і правового регулювання та вимагає негайного виправлення, оскільки лише Верховний Суд і Вищий антикорупційний суд утворені законом. Отже, натеper правове регулювання не забезпечує права кожного на захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, **утвореним законом**, як це закріплює стаття 7 Закону [8].

Незважаючи на те, що термін «судоустрій» широко використовується і в літературі, і в правових актах, нормативного його визначення у вигляді дефініції в законодавстві не існує, а науковці трактують це поняття по-різному. Окремі дослідники ототожнюють поняття «судова система» і «судоустрій». М.А. Фоміна, досліджуючи співвідношення понять «судова система» і «судоустрій», зазначає: «Натрапляємо на ототожнення таких понять, як «судоустрій», «система судів», «судова система» та «суди». Вважаємо неприпустимим використання зазначених термінів як синонімів» [12, с. 68]. Ця ж дослідниця вказує, що «на доктринальному рівні існує кілька аспектів розуміння змісту по-

няття «судоустрій»: як сукупності норм, якими визначаються завдання, принципи організації та діяльності, структура і компетенція судів, а також як системи судів» [12, с. 68]. Л.М. Москвич, досліджуючи напрями оптимізації судоустрою України, зазначає, що «судоустрій – це організаційне оформлення (організаційна побудова) судової системи» [4, с. 25]. Враховуючи положення чинного законодавства, ми будемо розглядати систему судоустрою як більш вузьке поняття, ніж «судова система», оскільки, на думку науковців, «судова система України – це сукупність усіх судів держави, заснованих на єдиних засадах організації та діяльності, що здійснюють судову владу відповідно до їх компетенції. Вона охоплює суди загальної юрисдикції та суд конституційної юрисдикції, яким є Конституційний Суд України» [2, с. 65]. Система судоустрою сьогодні визначається Законом і вона не включає в себе Конституційний Суд. Її становлять (згідно зі статтею 17 Закону) «місцеві суди; апеляційні суди; Верховний Суд. Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди» [8]. Ми під судоустроєм розуміємо визначену нормами законодавства сукупність судів, що функціонують на єдиних засадах, і організацію їх діяльності. Також для цілей нашого дослідження до сфери судоустрою ми зараховуємо такі органи та установи, які забезпечують функціонування системи судоустрою, як органи суддівського врядування (Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України), органи суддівського самоврядування і Державна судова адміністрація України, а правове регулювання розглядаємо саме в системі судоустрою, визначеній Законом, а не у всій судовій системі.

Аналізуючи нормативні акти, що є основою правового регулювання у сфері судоустрою, реформування відносин у цій сфері, можна помітити їх особливий акцент на забезпеченні незалежності судів і суддів, ніби це є панацеєю від усіх проблем, що існують тут багато років і тільки поглиблюються та множаться. Але такий акцент і така спрямованість правового регулювання призвели до того, що наші судді стали так званими «богожителлями», адже вони абсолютно відірвані від суспільних проблем, у них все особливе (починаючи від порядку призначення і звільнення, матеріального, соціального і пенсійного забезпечення і завершуючи відповідальністю за свої дії).

Через підконтрольні їм органи судді мають визначальний вплив на своє призначення і звільнення, заробітні плати і пенсії у них в десятки разів більші, ніж середні в державі, а притягнути до відповідальності їх дуже проблематично, оскільки і тут вплив суддів вирішальний, а, як кажуть у народі, ворон ворону око не виклює (а якщо когось і вдається притягнути, то вони через суди, де працюють їхні ж колеги, успішно це скасовують). Однак, як слушно зауважує С.М. Тимченко, «незалежність і недоторканність судді є не особистими привілеями, а способом захисту публічних інтересів...» [11, с. 75]. Як можна зрозуміти, така винятковість правового статусу суддів спрямована на забезпечення їх високої професійності, доброчесності, усунення проявів корупції, реалізацію принципів об'єктивності, справедливості, законності, верховенства права тощо під час здійснення правосуддя. Проте, на жаль, аналізуючи й оцінюючи реальний стан відносин у сфері судоустрою і рівень правосуддя, на думку спадає вислів мудреця про те, що дорога до пекла вистелена благими намірами. Як констатує Н.П. Христинченко, досліджуючи стан справ у судовій системі, «взаємне прикриття в українській судовій системі – це ще одна проблема, яка гальмує реформу... На жаль, поборники старої судової системи стоятимуть до останнього, щоб відбілювати дії своїх колег і зберігати свої посади» [13, с. 107].

На нашу думку, найбільшим недоліком правового регулювання у сфері судоустрою є те, що воно не забезпечило чіткого функціонування механізму взаємного стримування і противаг між різними гілками влади, призвело до фактичного усунення народу як єдиного джерела влади в Україні від можливості впливу, реального контролю над основними процесами у сфері судоустрою, дало можливість суддям узурпувати судову владу. Згідно зі статтею 6 Конституції України «державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову», а відповідно до статті 5 Конституції «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування... Ніхто не може узурпувати державну владу» [3].

Конституція України не закріплює того, хто здійснює судову владу, однак стаття 1 Закону встановлює, що «судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми

судами, утвореними законом. Судову владу реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур» [8]. Уже в цьому положенні Закону, на нашу думку, закладені певні підвалини автономізації судової влади в Україні, оскільки тут не закріплено право народу на її здійснення як єдиного джерела влади. Ми вважаємо, що до ч. 1 статті 1 Закону потрібно внести зміни і викласти її у такій редакції: «Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом, на основі і з дотриманням положень статті 5 Конституції України».

Слід сказати, що принцип здійснення державної влади на засадах її поділу на три гілки влади є важливим принципом усіх демократичних правових держав і спрямований на унеможливлення узурпації влади будь-яким суб'єктом, але такий поділ не слід розуміти буквально, як це робиться в нашій державі, зокрема й щодо судової гілки влади, тому що державна влада, щоб бути сильною, має бути єдиною. Як зазначають науковці, «державна влада <...> – явище цілісне. Вона інтегрує всі прояви політичної волі народу – єдиного джерела (суверена) влади в державі» [1, с. 50]. Ці ж автори вказують, що «поділяється не сама влада, а структурно-функціональний механізм її здійснення» [1, с. 50]. Подібної думки дотримується З.С. Кравцова, яка пише: «У сучасному конституційному праві принцип поділу влади розглядається не як антитеза єдності державної влади, а як віддзеркалення свого роду функціонального розподілу повноважень між державними інститутами і їх взаємин, як певна функціонально-компетентнісна спеціалізація, яка виключає ослаблення влади і сепаратизм» [4, с. 210].

Для реалізації принципу поділу державної влади надзвичайно важливою є ефективна дія механізму взаємного стримування і противаг, на що вказують науковці. Так, Л.М. Силенко вважає, що «практична реалізація розподілу державної влади є першочерговим завданням для України, шляхом виконання якого є запровадження системи стримувань і противаг» [9, с. 2]. Якщо проаналізувати законодавство, що регулює діяльність судів, які здійснюють судову владу, особливо організаційні, кадрові, управлінські відносини у сфері судоустрою, то стає очевидним, що механізм взаємного стримування і противаг тут майже не працює, а виконавча гілка влади взагалі не має впливу на судову. І це при

тому, що саме ця гілка влади має управлінську спрямованість, а Міністерство юстиції України забезпечує формування і реалізацію державної правової політики в Україні. Кабінет Міністрів України формується Верховною Радою України, яка є основним представницьким органом народу України і безпосередньо ним обирається, а тому й Кабмін опосередковано є виразником волі народу і повинен впливати на важливі процеси в системі судоустрою України в межах системи взаємного стримування і противаг. Але ще на початковому етапі реформування системи судоустрою в правовому регулюванні були закладені помилкові засади такого реформування, які порушували вимогу дотримання принципу взаємного стримування і противаг і створювали підвалини автономізації судової влади, абсолютної, а не відносної незалежності судів і суддів. Так, у травні 2015 року Президентом України була схвалена Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, де визначались мета, завдання цієї Стратегії, напрями та етапи реформування, засоби і результати тощо і де констатувалось, що сьогодні система правосуддя не виконує поставлені перед нею завдання на належному рівні, а серед основних чинників такої ситуації називалось, окрім інших, «збереження факторів залежності суддів від виконавчої та законодавчої гілок влади, зокрема й наявність конституційних положень, які стримують посилення незалежності суддів» [7]. Відповідно, передбачались і заходи для усунення такої залежності. Ось так на нормативному рівні Президентом України започатковано ігнорування основоположного для реалізації принципу поділу влади забезпечення дії принципу взаємного стримування і противаг, що і призвело до абсолютної незалежності судів і суддів, проявів узурпації судьями державної влади і неможливості впливу на них із боку народу. Якщо ж проаналізувати конституційні положення щодо незалежності судів і суддів, то такий гіпертрофований підхід не має конституційного закріплення. Згідно зі статтею 129 Конституції України «суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права» [3], а щодо незалежності судів, то Конституція не містить таких положень. З іншого боку, ч. 1 статті 6 Закону визначає, що, «здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу» [8]. Як бачимо, Конституцією закріплена вимога щодо незалежності суддів, а Законом – судів *під час здійснення пра-*

восуддя. Але в подальшому в судоустрійному законодавстві, спрямованому на реформування відносин у системі судоустрою, відбулось так зване «безрозмірне» трактування поняття незалежності судів і суддів і поширення його на всі відносини і процеси за участі судів і суддів, зокрема й організаційні, кадрові, управлінські, а не лише під час здійснення правосуддя (без дотримання основоположного принципу взаємного стримування і противаг). Тут слід визначитись із трактуванням поняття «правосуддя», оскільки нормативного визначення немає, а науковці по-різному його презентують. На думку В.О. Глушкова, «правосуддя – це особливий вид державної діяльності, що здійснюється судом шляхом розгляду та вирішення судових справ в особливій, установленій законом процесуальній формі з метою забезпечення гарантованих Конституцією та законами прав і свобод людини, прав і законних інтересів юридичних осіб, суспільства та держави» [2, с. 41]. Інші науковці вважають, що «правосуддя – це державна діяльність, яку проводить суд шляхом розгляду й вирішення у судових засіданнях в особливій, установленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних, господарських і адміністративних справ [10, с. 70]. С.М. Тимченко зазначає, що «правосуддя можна визначити як діяльність суду, здійснювану у формі цивільного, адміністративного, кримінального, господарського та конституційного судочинства...» [11, с. 25]. Словник термінів із теорії держави і права визначає поняття правосуддя як «деяльність государственных органов – судов по рассмотрению и разрешению в судебных заседаниях в установленном законом порядке гражданских и уголовных дел» [6, с. 121]. Як бачимо, хоча визначення поняття правосуддя різне, але сутність однакова: це розгляд судами і вирішення у судових засіданнях судових справ, що здійснюється в особливій, установленій законом процесуальній формі, і саме в таких відносинах (згідно з Конституцією і Законом) судді і суди є незалежними, а не у всіх відносинах у сфері судоустрою.

На нашу думку, нині (в умовах судової кризи) необхідно кардинально змінювати правове регулювання у сфері судоустрою, що потребує внесення істотних змін і в Конституцію України, і в судоустрійне законодавство, щоб забезпечити ефективну дію системи взаємного стримування і противаг у системі судоустрою і, як наслідок, єдність державної влади і статус народу України як єдиного джерела (суверена) дер-

жавної влади, його визначальний вплив на всі процеси в системі судоустрою і неможливість узурпації влади суддями. Враховуючи обмеженість нашого дослідження вимогами щодо обсягу статті, ми не можемо в її межах розглянути всі важливі питання щодо таких змін, тому це має бути предметом окремого дослідження, а тут ми хочемо розглянути питання призначення і звільнення суддів.

Відповідно до статті 128 Конституції України «призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом», а стаття 126 установлює, що «суддя обіймає посаду безстроково» [3]. Згідно зі статтею 80 Закону «призначення на посаду судді здійснюється Президентом України на підставі та в межах подання Вищої ради правосуддя, без перевірки додержання встановлених цим Законом вимог до кандидатів на посаду судді та порядку проведення добору чи кваліфікаційного оцінювання кандидатів. Будь-які звернення щодо кандидата на посаду судді не перешкоджають його призначенню на посаду. Викладені в таких зверненнях факти можуть бути підставою для порушення Президентом України перед компетентними органами питання про проведення в установленому законом порядку перевірки цих фактів. Президент України видає указ про призначення судді не пізніше тридцяти днів із дня отримання відповідного подання Вищої ради правосуддя» [8].

Отже, виходячи з цих нормативних положень, очевидно, що вирішальна роль у призначенні суддів належить Вищій раді правосуддя (далі – ВРП), саме вона визначає особу, яка буде призначена суддею, а Президента Закон зобов'язує видати указ про призначення без проведення будь-яких перевірок, навіть за наявності звернень різних осіб, тобто Президент лише легітимізує дії Вищої ради правосуддя. Ми вважаємо такий порядок призначення суддів недопустимим, адже Президент України як глава держави, гарант додержання Конституції України, який обирається всенародно (на відміну від ВРП), повинен сам ухвалити рішення про призначення на посаду судді, а за наявності якихось сумнівів і підстав він мусить призначити необхідні перевірки, відхиляти подання ВРП і зобов'язувати її повторно розглядати справи щодо кандидатів на посаду судді.

Щодо порядку призначення на посаду судді, то ми також вважаємо значним недоліком правового регулювання те, що (згідно із за-

конодавством) судді одразу призначаються безстроково, на відміну від того, як це було до внесення змін у Конституцію і до Закону, коли суддя вперше призначався на посаду Президентом України на 5 років, а безстроково призначався Верховною Радою України, якщо за цих 5 років він зарекомендував себе доброчесним, високопрофесійним, здатним здійснювати правосуддя на високому рівні. Таке призначення вперше на 5 років було своєрідним випробувальним строком, запобіжником безстрокового призначення недостойних, аморальних, недоброчесних осіб, і такий порядок є абсолютно виправданим і логічним, але, як убачається, суддями через своїх лобістів такий порядок було скасовано. Тому ми вважаємо, що необхідно внести зміни до Конституції України і Закону щодо порядку призначення суддів на посади, де передбачити, що на посаду судді особа вперше призначається за поданням ВРП Президентом України строком на 3 роки. Якщо ж він себе за цей час зарекомендує високопрофесійним, доброчесним, справедливим суддею, то рекомендується для подальшого безстрокового призначення шляхом унесення подання ВРП Верховній Раді України, яка і повинна призначати безстроково суддів як основний представницький орган народу, що ним формується і здійснює від його імені законодавчу владу. При цьому слід передбачити ефективний порядок перевірки кандидатів на посаду судді безстроково Верховною Радою, їх заслуховування на засіданні відповідного комітету і винесення цих кандидатур на голосування в сесійній залі Верховною Радою України (за відсутності зауважень).

Сьогодні лунає багато пропозицій щодо виборності суддів народом шляхом прямого голосування, але ми не підтримуємо таку позицію, враховуючи низький рівень правової освіченості, правової свідомості і культури більшості громадян.

Що стосується звільнення суддів з посади, то тут народ взагалі майже не має впливу, оскільки їх звільняє ВРП – орган, де правовим регулюванням забезпечено домінування суддів, тому вони вирішують питання звільнення суддів із посад, що ми вважаємо недопустимим. На нашу думку, звільняти суддів із посади повинен орган, який їх призначив, тобто або Президент після першого 3-річного строку, або Верховна Рада, коли йдеться про суддів, призначених безстроково, адже ці органи є представниками народу і ним обираються. А що стосується Ви-

щої ради правосуддя, то цей орган необхідно докорінно реформувати, оскільки це має бути орган не суддівського врядування, а забезпечення правосуддя, а також домінувати там повинні представники народу, формувати його мають всенародно обраний Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, представники органів місцевого самоврядування, які безпосередньо здійснюють народовладдя, та адвокати, а не судді і прокурори.

Висновки. Встановлено, що нормативною основою правового регулювання у сфері судустрою є Конституція України, закони і підзаконні акти, які регулюють питання утворення, реорганізації і ліквідації судів, організації їх діяльності, правового статусу суддів, забезпечення права на справедливий суд, довіри до судової влади тощо. Констатовано, що наразі функціонує абсолютна більшість судів, які утворені указами Президента, а не законом, як цього вимагає Конституція України і Закон, що є значним недоліком законодавства, правового регулювання і вимагає негайного виправлення.

Найбільшим недоліком правового регулювання у сфері судустрою, на нашу думку, є те, що воно не забезпечило чіткого функціонування механізму взаємного стримування і протидії між різними гілками влади, призвело до фактичного усунення народу як єдиного джерела влади в Україні від можливості впливу, реального контролю над основними процесами у сфері судустрою, дало можливість суддям узурпувати судову владу, автономізувати цей невід'ємний складник єдиної державної влади. Очевидно, що для вдосконалення правового регулювання у сфері судустрою необхідно вносити зміни і в Конституцію України, і в закони, які регулюють такі відносини, а також необхідно реформувати Конституційний Суд України, що потребує додаткових наукових досліджень задля вироблення необхідних пропозицій, адже в межах однієї статті це зробити об'єктивно не є можливим.

Комзюк В.Т. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ СУДОУСТРОЮ УКРАЇНИ

У статті розглядаються важливі питання правового регулювання у сфері судустрою. Досліджено важливі питання функціонування судів як органів судової влади в умовах дії принципу поділу державної влади, правового регулювання порядку утворення і ліквідації судів, незалежності судів і суддів, призначення і звільнення суддів, які є надзвичайно важливими для реформування і розвитку відносин у системі судустрою. Встановлено, що наразі функціонує абсолютна більшість судів, які утворені указами Президента, а не законом, як цього вимагає Конституція України і Закон, що є значним недоліком судустрою законодавства і правового регулювання та вимагає негайного виправлення, оскільки лише Верховний Суд і Вищий антикорупційний суд утворені законом. Зазначається, що найбільшим недоліком правового регулювання у сфері судустрою є те, що воно не забезпечило чіткого функціонування механізму

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. у двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. Колегія: В.Б. Аверьянов (голова). Київ, 2004. 584 с.
2. Глушков В.О., Кузьмін С.А., Михайленко В.В. Судові та правоохоронні органи України : навч. посібник. Київ, 2015. 376 с.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80> (дата звернення – 20.01.2021).
4. Кравцова З.С. Підходи до розуміння і конституційно-правового закріплення принципу поділу державної влади. *Європейські перспективи*. 2019. № 4. С. 205–211.
5. Москвич Л.М. Напрями оптимізації судустрою України. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 4 (128). С. 24–28.
6. Панов Н.И. (рук. авт. кол.). Словарь терминов по теории государства и права : учебное пособие. Харьков, 1997. 180 с.
7. Про Стратегію реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: указ Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015 / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text> (дата звернення – 21.01.2021).
8. Про судустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення – 21.01.2021).
9. Силенко Л.М. Конституційні основи системи стримувань і протидії як засіб організації та функціонування державної влади в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2000. 21 с.
10. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України. Підручник. О.С. Захарова, В.С. Ковальський, В.С. Лукомський та ін.; відп. ред. В. Маляренко. 3-є вид., перероб. і доп. Київ, 2007. 352 с.
11. Тимченко С.М. Судові та правоохоронні органи України. Навчальний посібник. Київ 2004. 304 с.
12. Фоміна М.А. До питання розмежування понять «судова система» та «судустрій». *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 67–69.
13. Христинченко Н.П. Деякі особливості нової судової системи в забезпеченні правосуддя в державі. *Форум права*. 2018. № 1. С. 105–109. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID

взаємного стримування і протидія між різними гілками влади, призвело до фактичного усунення народу як єдиного джерела влади в Україні від можливості впливу, реального контролю над основними процесами у сфері судоустрою, дало можливість суддям узурпувати судову владу. Констатовано, що суди і судді, які здійснюють судову владу в Україні, стали абсолютно незалежними, що загрожує єдності державної влади, національній безпеці, а така незалежність Конституцією України не передбачена, адже Конституцією закріплена вимога щодо незалежності суддів, а Законом – судів під час здійснення правосуддя, а не у всіх організаційних, управлінських, кадрових відносинах за участю судів і суддів, бо поняття правосуддя не охоплює таких відносин. Зроблено висновок про те, що порядок призначення суддів на посади і звільнення їх із посад не забезпечує реального впливу народу як єдиного джерела влади на ці процеси, тому пропонується внести зміни до відповідних нормативних актів. Визнається, що для подолання кризи, яка склалась у сфері судоустрою, довіри до судової влади необхідно вносити кардинальні зміни до Конституції України, законів, які регулюють відносини в цій сфері, змінювати порядок формування Вищої ради правосуддя, яка має бути органом забезпечення правосуддя, а не органом суддівського врядування, а також указується на неможливість змін у зазначених питаннях без докорінного реформування Конституційного Суду України.

Ключові слова: правове регулювання, судоустрій, система судоустрою, судова влада, незалежність судів і суддів, система взаємного стримування і протидія.

Komziuk V.T. CURRENT ISSUES OF LEGAL REGULATION IN THE FIELD OF JUDICIARY OF UKRAINE

This article discusses important issues of legal regulation in the field of justice. Important issues of functioning of courts as judicial bodies in the conditions of separation of state power, legal regulation of the order of formation and liquidation of courts, independence of courts and judges, appointment and dismissal of judges, which are extremely important for reforming and developing relations in the judiciary. It is established that the absolute majority of courts that function today, are formed by decrees of the President of Ukraine, and not by law, as required by the Constitution of Ukraine and the Law, it is a major imperfection of legislation and legal regulation and requires immediate correction, as only the Supreme Court and High Anti-Corruption Court are formed by law. It is noted that the biggest imperfection of legal regulation in the field of justice is that it did not ensure a clear functioning of the mechanism of mutual checks and balances between different branches of government, led to the de facto removal of the people as the only source of power in Ukraine from the possibility of influence, real control over the main processes in the judiciary, and allowed judges to actually usurp the judiciary. It is stated that courts and judges executing judicial power in Ukraine have become virtually completely independent, autonomous, which threatens the unity of state power, national security, and such independence is not provided by the Constitution of Ukraine, the Constitution enshrines the requirement of independence of judges, and the Law of Courts, in the administration of justice, and not in all organizational, administrative, personnel relations with the participation of courts and judges, because the concept of justice does not cover such relations. It is concluded that the procedure for appointing and dismissing judges does not ensure the real influence of the people as the sole source of power on these processes and it is proposed to amend the relevant regulations. We believe that for the first time a judge should be appointed by the President of Ukraine on the proposal of the High Council of Justice for 3 years, and if he proves to be honest, highly professional, able to administer justice at a high level, he should be appointed indefinitely by the Verkhovna Rada of Ukraine. We do not support the position of electing judges by popular vote, although many such proposals are being made today, including by scholars, but given the low level of legal education, legal awareness and culture of the vast majority of citizens, we do not support it. It is recognized that in order to overcome the crisis in the judiciary, trust in the judiciary, it is necessary to make radical changes to the Constitution of Ukraine, laws governing relations in this area, change the procedure for forming the High Council of Justice, which should be a justice body, not a body of judicial governance, and also points to the impossibility of changes in these issues without a radical reform of the Constitutional Court of Ukraine.

Key words: legal regulation; judicial system; court system; judiciary; independence of courts and judges; system of mutual checks and balances.